

Araştırma / Research Article

Halk sağlığı bilgi kaynağı olarak gazeteler: Sağlıkla ilgili haberlerin analizi

Newspapers as a source of public health information: Analysis of health-related news

Hasim Çapar¹, Cuma Çakmak²

¹İstanbul Sabahattin Zaim

Üniversitesi, İstanbul

²Hacettepe Üniversitesi, Sağlık
Yönetimi Bölümü, Ankara

Anahtar Kelimeler:

Gazete Sağlık Haberleri, Halk Sağlığı
Bilgi Kaynakları, Sağlık Haberleri
İçerik Analizi

Key Words:

Health news of newspapers, Public
health information sources, Health
news content analysis

Yazışma Adresi/Address for correspondence:

Hasim Çapar,
İstanbul Sabahattin Zaim
Üniversitesi, İstanbul
hasim.capar@izu.edu.tr

Gönderme Tarihi/Received Date:
09.10.2018

Kabul Tarihi/Accepted Date:
05.12.2018

Yayımlanma Tarihi/Published
Online:
31.03.2019

ÖZET

Giriş ve amaç: Bu çalışmada, tirajı yüksek üç ulusal gazetenin sağlıkla ilgili haberlerinin içeriği analiz edilerek, Türkiye’de basın sağlığı haberlerine yönelik algısına ışık tutulmaktadır. **Gereç ve yöntem:** Bu çalışma, 1 Ocak 2015 ile 31 Aralık 2017 tarihleri arasındaki üç yıllık dönemde, Türkiye’de basılan yüksek tirajlı gazetelerde yer alan sağlık haberlerinin sistematik olarak içerik analizinin yapıldığı nitel bir araştırmadır. Araştırma kapsamına alınan gazetelerin internet sitelerindeki arama motorlarına “sağlık haberleri” yazılarak arama yapılmıştır. Çalışma kapsamında 3759 sağlık haberi analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda, gerek çalışmanın kapsamı gerek ise belirlenen değişkenler dikkate alınarak sadece 721 haberin analize uygun olduğu görülmüştür. **Bulgular:** İncelenen sağlık haberlerinin sırasıyla; çocuk sağlığı (% 68,5), halk sağlığı (% 66,7), yetişkin sağlığı (% 60,2), onkoloji (% 59,4) ve koruyucu sağlık hizmetleri (% 57) ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bulaşıcı olma durumuna göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok bulaşıcı olmayan hastalıklar (%55,3), en az ise bulaşıcı olan hastalıklar (%31,6) ile ilgili olduğu görülmüştür. Haberin kaynağına göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok muhabir (%49,7) tarafından servis edildiği, en az ise haberin yapıldığı alandaki akademisyen tarafından servis edildiği (%25,1) görülmüştür. **Sonuç:** Koruyucu sağlık hizmetlerinde artışın olması ve diğer faktörlerin etkisi bulaşıcı olmayan hastalıkların artması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Halkın sağlık bilincinin artmış olması ve halkın kendini kötü sağlık koşullarına karşı koruma isteği sonucu halkın ilgisinin koruyucu sağlık hizmetlerine yönelmiş olabileceği düşünülmektedir. Son yıllarda tıp teknolojisinde yaşanan gelişmelerin bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sağlık haberlerinin gündemini oluşturması tesadüfi değil, kaçınılmaz bir sonuçtur.

ABSTRACT

Introduction and objective: This study analyzed the content of the circulation of the three highest national newspaper articles about health, health news shed light on the perception of the press in Turkey. **Materials and methods:** In this study, the three-year period 1 January 2015 to 31 December 2017 is systematic research as a qualitative content analysis was made of the high-circulation printed located health news in the newspapers in Turkey. Search engines on the web sites of the newspapers that are covered by the research have been searched by typing “health news”. 3759 health reports were analyzed. As a result of these analyzes, only 721 news were found to be suitable for analysis considering both the scope of the study and the determined variables. **Results:** The review of health news; children’s health (68.5%), public health (66.7%), adult health (60.2%), oncology (59.4%) and preventive health care (57%) were found to be related. Health news, which is examined under the category of health news, is the most infectious diseases (55.3%) and at least infectious diseases (31.6%). According to the source of the news, Health News examined under the category of health reports, the most correspondents (49.7%) were served by the academicians in the area where the news was served (25.1%) was seen. **Conclusion:** The increase in preventive health services and the effect of other factors are thought to be related to the increase of noncommunicable diseases. It is thought that the public’s interest in health care may be directed towards preventive health care as a result of increased awareness of the people and the Public’s desire to protect themselves against poor health conditions. In recent years, the developments in medical technology in Turkey as well as the agenda of Health news is not coincidental, is an inevitable outcome.

GİRİŞ VE AMAÇ

Medya, kitlelere sağlıkla ilgili bilgi verme rolünü üstlendiği günden beri, takip edilen önemli bir sağlık iletişim platformu olarak görülmektedir. Teknolojik gelişmeler sonucunda, kitle iletişim araçlarının çeşitlendiği günümüzde; 21. yüzyılın en önemli dış bilgi kaynaklarından birisi olma durumunu koruyan

gazeteler, dijital habercilikle birlikte eski gücünü kaybetmiş olsa da hala en önemli dış bilgi kaynağı olarak görülmektedir. Gazete haberlerinin, halkı aydınlatma, bilgi verme ve sağlık gibi önemli bir kaynağının korunması sürecinde kitlelere bilgi verme gücü göz önüne alındığında gazetelerde yayınlanan sağlık haberlerinin ne kadar önemli olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Örneğin, Birleşik Devletlerde nüfusunun

yarısından fazlasının, gazeteleri en önemli sağlık bilgisi kaynağı olarak tanımladığı belirtilmektedir (1). Sağlık profesyonelleri ile toplum arasında var olduğu düşünülen bilgi asimetrisinin de kısmen de olsa ortadan kaldırılmasında payı olduğu ifade edilen gazetelerde yer alan sağlık haberlerinin, gerek kapsadığı konularla gerek ise içerikleri ile son yıllarda önemli hale geldiği ifade edilmektedir (2).

Gazetelerin bütün dünyada ortaya çıkan teknolojik değişim, dönüşüm ve gelişimin sonucunda etkisini kısmen de olsa yitirmesine karşın, kitlelerin sağlıkla ilgili tutum, davranış ve algılarını değiştirebilecek potansiyel güce sahip olduğu ifade edilmektedir (3). Gazete haberlerinin halk için önemli bir sağlık kaynağı haline geldiği ve bu nedenle bireylerin sağlık konuları hakkındaki görüş ve kararlarının oluşturulmasında da hayati önem taşıdığı ifade edilmektedir (4). Gazetelerin, bilgi aktarma aracı olarak kitlelerin tutum, davranış ve algılarını değiştirebilecek potansiyele sahip olduğu aşikârdır. Yazılı basın araçlarının bu denli etkili olan gücünden dolayı sağlıkla ilgili her haberin kapsamı ve içeriği bu kapsam ve içeriğin etik boyutu, içeriğin kimler tarafından hazırlandığı, gerçek bir haber olup olmadığı, daha çok hangi sağlık dalı ile ilgili olduğu da önemli hale gelmektedir (5).

Bir toplumun sağlık statüsünün iyileştirilmesinin, tek başına sağlık hizmetlerinin artırılması ile mümkün olmayacağı bilinmektedir. Sağlık hizmetlerinin kalitesini ve niceliğini arttırmanın yanında kişilerin kendi sağlıklarını korumak için bilgilendirilip bilinçlendirilmeleri de önemli hale gelmektedir. Ülkelerin sağlık hizmetlerine ayırdıkları bütçeler, her geçen gün artış göstermektedir. Ancak sağlığa ayrılan kaynakların artması ile doğru orantılı olarak sağlıklı bir toplumun da her zaman mümkün olamayacağı bilinmektedir. Koruyucu sağlık hizmetlerinin daha ucuz olduğu düşünüldüğünde, bireyin kendi sağlığını korumak için var olan bilgi kaynaklarına başvurması toplumun sağlık statüsünü arttıracacağı ifade edilebilir. Gazetelerde yayınlanan sağlık haberlerinin gerçek, etik ve etkili olarak ele alınan konu ile ilgili bilgilendirici olması toplumun sağlık eğitimini arttıracacağı, eğitimli bir toplumun da sağlık statüsünün artacağı belirtilebilir (6). Toplumun sağlık statüsünü olumlu veya olumsuz olarak değiştirme potansiyeline sahip olan yazılı medya türlerinden biri olan gazeteler, toplumun büyük bir kesiminin sağlığı ile ilgili bilgi aldığı önemli dış bilgi kaynaklarından biri olma özelliğini korumaktadır (7). Hernandez ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada, Hollanda ve Birleşik Krallık'taki Seçici Serotonin Geri Alım İnhibitörü (SSRI) kullanıcılarında meydana gelen zamansal bir düşüşünün medya kapsamı ve düzenleyici uyarıların birleşik etkisi ile ilişkili olduğu ortaya

koyulmuştur (8). Bir başka çalışmada ise, İrlanda'da reçete edilen Cotrimoxazole adlı ilaçtaki azalmanın, medya aracılığı ile ilacın negatif etkilerini bildirdiği zamanda ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu nedenle, "medyanın birçok durumda düzenleyici otoriteler tarafından sağlanan bilgilerden (Kamu spotları, halk için düzenlenen bilgi seminerleri ve eğitimler, konu ile ilgili broşür ve el kitapçıkları vs.) daha büyük bir etkiye sahip olduğu" iddia edilmektedir (9). Dolayısıyla, yazılı ve görsel medya aracılığı topluma sunulan sağlık bilgilerinin, sağlık profesyonellerinin sunduğu sağlık bilgisinden daha fazla etkiye sahip olduğu söylenebilmektedir (10).

Toplumun sağlık algısını etkilemede önemli bir güç olan gazetelerde servis edilen sağlık haberlerinin toplum üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olabilmektedir. Sağlık söz konusu olunca verilen kararların önemi artmaktadır. Bu bağlamda, sunulan sağlık haberlerinin gerçek haberler olması ve toplumu yanıltmaması önem arz etmektedir. Sağlık haberleri ile topluma sunulan bilgilerin telafisi olmayan sağlık hatalarına sebebiyet vermemesi, bilgi kirliliği yaratmaması için özenle hazırlanması hayati önem taşımaktadır (3).

Gazeteler vasıtası ile verilen sağlık haberlerinin toplum üzerindeki etki gücü dikkate alındığında, halk sağlığını olumlu veya olumsuz olarak etkileme gücüne sahip bu dış bilgi kaynakları ile ilgili akla şu sorular gelmektedir: Basın aracılığı ile sunulan sağlık haberlerinin içerikleri en çok ne ile ilgilidir? Sunulan sağlık haberleri kimler tarafından oluşturulmaktadır? Sağlık haberleri daha çok toplumun hangi kesimine hitap etmektedir? Sağlık haberleri daha çok hangi sağlık hizmeti türü ile ilgilidir? Sağlık haberleri etik, gerçekçi ve inandırıcı mıdır? Her ne kadar mevcut çalışma ile bütün bu soruları kesin olarak cevaplamak mümkün olmasa da kısmen de olsa bu soruların cevaplanması gerektiği bu çalışmanın problemi olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, bahse konu olan sorular üzerinden tirajı yüksek üç ulusal gazetenin sağlıkla ilgili haberlerinin içerik analizi yapılarak, Türkiye'de basının sağlık haberleri algısına ışık tutmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, 1 Ocak 2015 ile 31 Aralık 2017 tarihleri arasındaki üç yıllık dönemde, Türkiye'de basılan yüksek tirajlı gazetelerde yer alan sağlık haberlerinin sistematik olarak içerik analizinin yapıldığı nitel bir araştırmadır.

Araştırma kapsamına alınan gazetelerin seçiminde günlük tiraj miktarları kriter olarak belirlenmiştir (11). Günlük tiraj değerlendirilirken, Basın İlan Kurumu'nun resmi internet sitesindeki verilerden yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan gazetelerin internet sitelerindeki arama motorlarına “sağlık haberleri” yazılarak arama yapılmıştır. Arama sonucunda çıkan haberler, iki araştırmacı tarafından detaylı bir şekilde okunmuş ve önce hazırlanan, belirli değişkenleri içeren Excel dosyasına aktarılmıştır. Filtreleme sonucunda elde edilen sağlıkla ilgili haberler, Excel dosyasına girişleri belirlenen değişkenlerle ilgili olup olmaması durumuna göre ayrılmıştır. Excel dosyasına aktarılan her haber, yapılan içerik analizi sonucunda; ilgili değişken ile alakalı ise “1”, değil ise “2” şeklinde kodlanmıştır.

1 Ocak 2015 ile 31 Aralık 2017 tarihleri arasındaki üç yıllık dönemde toplamda 3759 sağlık haberlerine ulaşılmıştır. Bu analizler sonucunda, gerek çalışmanın kapsamı, gerek ise belirlenen değişkenler dikkate alınarak sadece 721 haber analize uygun olduğu görülmüştür.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. En önemli kısıtlardan

biri, gazetelerin asıl basılı nüshaları üzerinden değil internet sayfaları üzerinden taranmış olmasıdır. Sadece tirajı yüksek üç ulusal gazetenin çalışmaya dâhil edilmiş olması, Televizyon-radyo kanallarının, yerel gazetelerin dâhil edilmemiş olması bu çalışmanın başka bir kısıtını oluşturmaktadır. Bir diğer kısıt ise, basındaki sağlık haberlerinin içerik analizi ile ilgili tanımlanmış standart bir yöntemin olmamasıdır. Bu çalışmanın sonuçları, bu kısıtlılıklar çerçevesinde değerlendirilmelidir.

BULGULAR

Bu alt bölümde gazetelerin sağlık haberlerinden derlenen verilerin analizi gerçekleştirilecektir. Verilerin analizi temelde iki ayrı alt analiz şeklinde yapıldı. Bu analizlerin ilki, tanımlayıcı analizler, ikincisi ise, sonuca bağlayıcı analizlerdir. Analizlerin yapılmasında Microsoft Office Excel ve IBM SPSS 25 Paket Programı (12) kullanıldı.

Tablo 1. İncelenen Sağlık Haberlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Evet (%)	Hayır (%)	Değişkenler	Evet (%)	Hayır (%)
Koruyucu Sağlık Hizmetleri	57,0	43,0	Acil Servis	40,1	59,9
Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri	48,3	51,7	Kronik Hastalıklar	39,0	61,0
Tanı ve Teşhis	32,2	67,8	Vitaminler	31,2	68,8
Rehabilitasyon Edici Sağlık Hizmetleri	33,3	66,7	İyileştiren Bitkiler	26,8	73,2
Türkiye’de Olan Bir Tedavi	43,1	56,9	Ruhsatlı İlaç	30,8	69,2
Türkiye’de Olmayan Bir Tedavi	28,6	71,4	Ruhsatsız İlaç	15,8	84,2
Tıp Teknolojisi	47,2	52,8	Nöroloji	20,1	79,9
Halk Sağlığı	66,7	33,3	Kadınlar	21,9	78,1
Çocuk Sağlığı	68,5	31,5	Erkekler	21,8	78,2
Yetişkin Sağlığı	60,2	39,8	Eğitim	45,2	54,8
Bulaşıcı Hastalıklar	31,6	68,4	Göz Hastalıkları	38,3	61,7
Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar	55,3	44,7	Organ Nakli	42,6	57,4
Beslenme Sağlığı	28,6	71,4	Diş Hastalıkları	22,5	77,5
Yanlış Tıbbi Uygulama	30,8	69,2	KBB	14,1	85,9
Sağlık Sistemi	39,0	61,0	Üroloji	16,0	84,0
Sağlık Yönetimi	35,6	64,4	Araştırma	16,8	83,2
Personel	18,7	81,3	Tarım İlaçları	13,0	87,0
Yaralanma	11,8	88,2	Çevre Kirliliği	13,0	87,0
Ölüm	21,1	78,9	Yaşam Tarzı	10,7	89,3
İyileşme	33,6	66,4	Sosyo-Ekonomik Durumlar	10,1	89,9
Hastane	29,8	70,2	Aşılama	11,2	88,8
Akademik	25,1	74,9	İlaç	9,4	90,6
Uzman	31,6	68,4	Kozmetik	11,2	88,8
Muhabir	49,7	50,3	Geleneksel Tıp	15,4	84,5
Kalp-Damar	55,3	44,7	Psikoloji	4,9	95,1
Onkoloji	59,4	40,6	Dezavantajlı Gruplar	10,1	89,9
Kadın-Doğum	43,3	56,7	Sağlığı Etkileyen Diğer Faktörler	5,0	95,0
Dâhiliye	45,1	54,9	Sağlık Sigortası	2,4	97,6
Cildiye	35,9	64,1	Sağlık Ekonomisi	3,5	96,5
Ortopedi	36,8	63,2	Sağlık Harcamaları	6,4	93,6
Fizik Tedavi	42,6	57,4	Sağlık Politikaları	7,4	92,6

Tanımlayıcı Analizler

Tanımlayıcı analizler, var olan durumun fotoğrafını çekmektir. Bu bağlamda, belirlenen her bir değişken ile ilgili haberlerin olup olmadığının ortaya koyulması tanımlayıcı analiz kapsamında değerlendirilmektedir. Analiz edilen 721 haberin her bir değişken ile ilgili olma durumuna bakılmış ve her bir haber, değişkenle ilgili ise karşısına “evet”, değil ise “hayır” yazılarak yüzdeleri elde edilmiştir.

Tablo 1'e bakıldığında, incelenen sağlık haberlerinin en çok % 68,5'lik bir oran ile çocuk sağlığı ile ilgili, % 66,7'lik bir oran ile halk sağlığı ile ilgili, % 60,2'lik bir oran ile yetişkin sağlığı ile ilgili, % 59,4'lük bir oran ile onkoloji ile ilgili ve % 57'lik bir oran ile koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 1, detaylı incelendiğinde, incelenen sağlık haberlerinin en az % 2,4'lük bir oran ile sağlık sigortası ile ilgili olduğu, % 3,5'lik bir oran ile sağlık ekonomisi ile ilgili olduğu, % 4,9'luk bir oran ile psikoloji ile ilgili olduğu, % 5'lik bir oran ile sağlığı etkileyen diğer faktörler ile ilgili olduğu, % 6,4'lük bir oran ile sağlık harcamaları ile ilgili olduğu görülmektedir. Sağlık iletişimi açısından oldukça önemli olan gazete haberlerinin bilgilendirme işlevi, toplumun sağlık hakkındaki tutum ve düşüncelerini değiştirme potansiyeline sahiptir (13). Bu bağlamda Tablo 1'den elde edilen veriler ışığında, gazeteci ve muhabirlerin halkın tutum ve davranışlarını değiştirme potansiyeline sahip olan gazetelerin sağlık haberlerini, direkt olarak halk sağlığına yönelik olarak hazırladıkları söylenebilir. Ayrıca her ne kadar, toplumun sağlığını etkileyen önemli bir araç olsa da direkt olarak halkın ilgisini çekmediği için sağlık sigortasının en az haber konusu olduğu söylenebilir. Tablo 1'e bakıldığında incelenen sağlık haberlerinin, % 59,4'lük bir oran ile onkoloji ile ilgili haberler olduğu, ayrıca % 57'lik bir oran ile koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili olduğu görülmektedir.

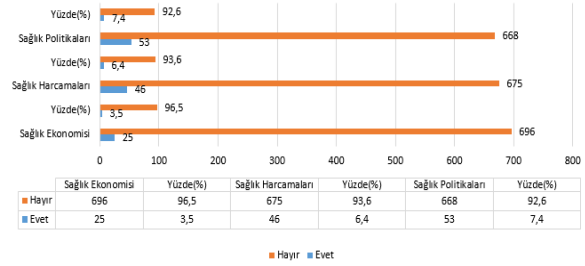
Sonuca Bağlayıcı Analizler

Sağlık haberciliğinin analizi için daha önce belirlenmiş bütün değişkenlerin, araştırmacılar tarafından birbiri ile ilişkili olma durumlarına göre belirli kategorilerdeki alt başlıklara ayrılması kararlaştırılmıştır. Bu alt bölümde, daha önce belirlenmiş olan birbiri ile ilişkili alt başlıklar analiz edilmeye çalışılacaktır.

Sağlık Ekonomisi ve Politikaları

Sağlık ekonomisi ve politikaları kapsamına giren: *sağlık politikaları, sağlık harcamaları ve sağlık ekonomisi* değişkenlerinin sağlık ekonomisi adı altındaki analiz, *Grafik 1*'de gösterilmektedir. *Grafik 1*'e bakıldığında, incelenen *sağlık ekonomisi ve politikaları* kategorisi

altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok sağlık politikaları (%7,4) ile ilgili olduğu, en az ise sağlık ekonomisi (%3,5) ile ilgili olduğu görülmektedir.

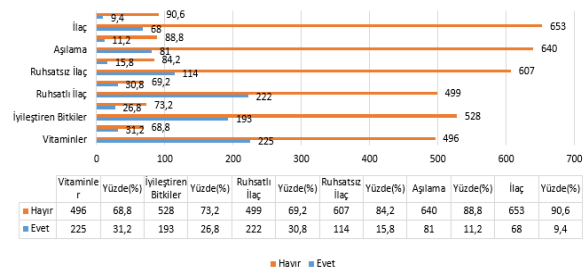

Grafik 1. Sağlık Ekonomisi ve Politikaları ile ilgili Haberlerin Analizi

Sağlık ekonomisi ve politikaları, toplumun sağlık statüsünü direkt olarak etkileyen önemli bir sağlık statüsü belirleyicisidir (14).

İlaç ve Vitaminler

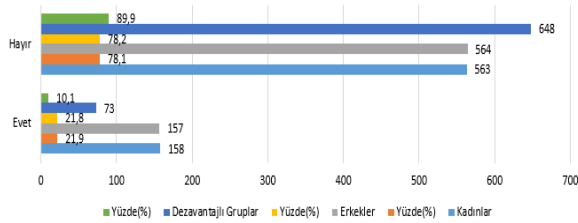
İlaç ve vitaminler kapsamına giren: *vitaminler, iyileştiren bitkiler, ruhsatlı ilaç, ruhsatsız ilaç ve aşılama* değişkenlerinin *ilaç ve vitaminler* adı altındaki analiz, *Grafik 2*'de gösterilmektedir. *Grafik 2*'ye bakıldığında, incelenen *ilaç ve vitaminler* kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok vitaminler (%31,2) ile ilgili olduğu, en az ise ilaç (%9,4) ile ilgili olduğu görülmektedir.

Grafik 2. İlaç ve Vitaminlerle ilgili Haberlerin Analizi

Toplumun Kesimleri

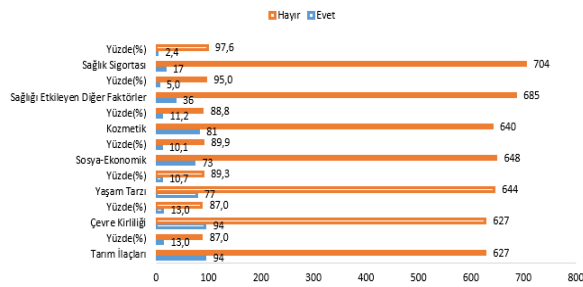
Toplumun kesimleri kapsamına giren: *erkekler, kadınlar ve dezavantajlı gruplar* değişkenlerinin *toplumun kesimleri* adı altındaki analiz, *Grafik 3*'te gösterilmektedir. *Grafik 3*'e bakıldığında, *toplumun kesimleri* kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok kadınlarla (%21,9) ile ilgili olduğu, en az ise dezavantajlı gruplarla (%10,1) ile ilgili olduğu görülmektedir. İncelenen sağlık haberlerinin toplumun kesimleri olan erkek (%21,8) ve kadınlarla (%21,9) neredeyse eşit sayıda ilişkili olduğu görülmektedir.

Grafik 3. Toplumun Kesimleri ile İlgili Haberlerin Analizi

Çevre ve Ekonomi ile İlgili

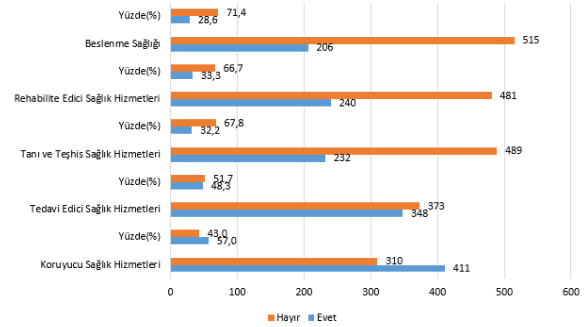
Çevre ve ekonomi kapsamına giren: *sağlık sigortası, sağlığı etkileyen diğer faktörler, kozmetik, sosyo-ekonomik, yaşam tarzı, çevre kirliliği, tarım ilaçları* değişkenlerinin çevre ve ekonomi adı altındaki analiz, Grafik 4'te gösterilmektedir. Grafik 4'e bakıldığında, çevre ve ekonomi kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok tarım ilaçları ve çevre kirliliği (%13,0) ile ilgili olduğu, en az ise sağlık sigortası (%2,4) ile ilgili olduğu görülmektedir. İncelenen sağlık haberlerinin çevre ve ekonomi ile ilgili olan kozmetik (%11,2) ve yaşam tarzı (%10,7) neredeyse eşit sayıda olduğu görülmektedir.

Grafik 4. Çevre ve Ekonomi ile İlgili Haberlerin Analizi

Hizmet Türüne Göre Sağlık Haberleri

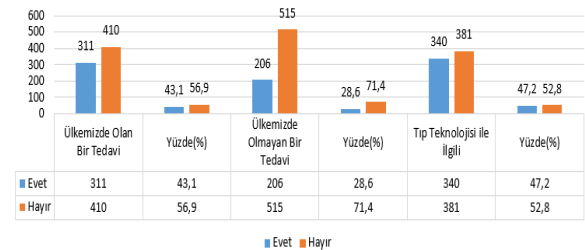
Hizmet türüne göre sağlık haberleri kapsamına giren: *koruyucu sağlık hizmetleri, tedavi edici sağlık hizmetleri, tanı ve teşhis ile ilgili sağlık hizmetleri, rehabilite edici sağlık hizmetleri ve beslenme sağlığı ile ilgili sağlık haberleri* değişkenlerinin hizmet türüne göre sağlık haberleri adı altındaki analiz, Grafik 5'te gösterilmektedir. Grafik 5'e bakıldığında, hizmet türüne göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok koruyucu sağlık hizmetleri (%57,0) ile ilgili olduğu, en az ise beslenme sağlığı (%28,6) ile ilgili olduğu görülmektedir. Hizmet türüne göre incelenen sağlık haberlerinin, rehabilite edici sağlık hizmetleri (%33,3) ve tanı ve teşhis ile ilgili sağlık haberlerinin (%32,2) neredeyse eşit sayıda olduğu görülmektedir. Son yıllarda öz sağlıklarını korumak için e-sağlık okuryazarlık seviyesini arttırmaya çalışan bir toplum var (15).

Grafik 5. Hizmet Türüne Göre Analiz Edilen Sağlık Haberleri

Ülkede Bulunurluk Durumuna Göre Sağlık Haberleri

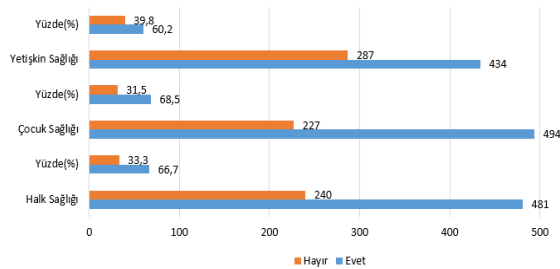
Ülkede bulunurluk durumuna göre sağlık haberleri kapsamına giren: *ülkemizde olan bir tedavi, ülkemizde olmayan bir tedavi ve tıp teknolojisi ile ilgili sağlık haberleri* değişkenlerinin ülkede bulunurluk durumuna göre sağlık haberleri adı altındaki analiz, Grafik 6'da gösterilmektedir. Grafik 6'ya bakıldığında, ülkede bulunurluk durumuna göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok tıp teknolojisi (%47,2) ile ilgili olduğu, en az ise ülkemizde olmayan bir tedavi (%28,6) ile ilgili olduğu görülmektedir. Ülkede bulunurluk durumuna göre incelenen sağlık haberlerinin, yalnızca % 43,1'i ülkemizde olan bir tedavi ile ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 6. Ülkede Bulunurluk Durumuna Göre Analiz Edilen Sağlık Haberleri

Sağlık Haberlerinin Toplumun Alt Tabakalarına Göre Analizi

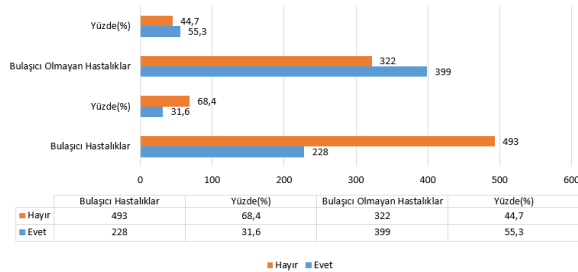
Toplumun alt tabakalarına göre sağlık haberleri kapsamına giren: *halk sağlığı, çocuk sağlığı ve yetişkin sağlığı* değişkenlerinin toplumun alt tabakalarına göre sağlık haberleri adı altındaki analiz, Grafik 7'de gösterilmektedir. Grafik 7'e bakıldığında, toplumun alt tabakalarına göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok çocuk sağlığı (%68,5) ve halk sağlığı (%66,7) ile ilgili olduğu, en az ise yetişkin sağlığı (%60,2) ile ilgili olduğu görülmektedir.

Grafik 7. Sağlık Haberlerinin Toplumun Alt Tabakalarına Göre Analizi

Bulaşıcı Olma Durumuna Göre Sağlık Haberlerinin Analizi

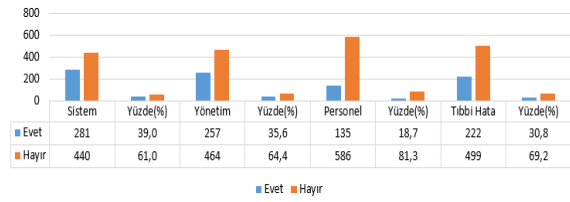
Bulaşıcı olma durumuna göre sağlık haberleri kapsamına giren: *Bulaşıcı hastalıklar ve bulaşıcı olmayan hastalıklar* değişkenlerinin sağlık haberlerinin bulaşıcı olma durumuna göre sağlık haberleri adı altındaki analiz, *Grafik 8*'da gösterilmektedir. *Grafik 8*'a bakıldığında, bulaşıcı olma durumuna göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok bulaşıcı olmayan hastalıklar (%55,3) ile ilgili olduğu, en az ise bulaşıcı olan hastalıklar (%31,6) ile ilgili olduğu görülmektedir. Geçtiğimiz yüzyılın en önemli sağlık sorunları bulaşıcı olan hastalıklardı. Ancak günümüzdeki en önemli sağlık sorunları ise, bulaşıcı olmayan hastalıklardır (16).

Grafik 8. Bulaşıcı Olma Durumuna Göre Sağlık Haberlerinin Analizi

Yönetim, Sistem ve Tıbbi Hata ile İlgili Sağlık Haberlerinin Analizi

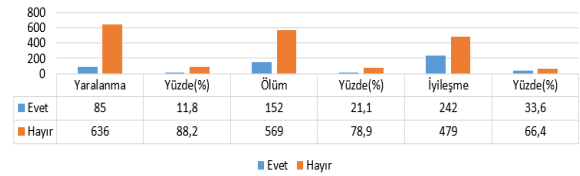
Yönetim, sistem ve tıbbi hata ile ilgili sağlık haberleri kapsamına giren: *sistem, yönetim, personel ve yanlış tıbbi uygulama* değişkenlerinin sağlık haberlerinin analizi, *Grafik 9*'da gösterilmektedir. *Grafik 9*'a bakıldığında, yönetim, sistem ve tıbbi hata ile ilgili olma durumuna göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok sağlık sistemi (%39,0) ile ilgili olduğu, en az ise sağlık personeli (%18,7) ile ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca sağlık haberlerinin analizi sonucu elde edilen veriler ışığında incelenen sağlık haberlerinin % 35,6'lık bir oran ile yönetim ile ilgili olduğu, % 30,8'lik bir oranla da tıbbi hatalarla ilgili olduğu tespit edildi.

Grafik 9. Yönetim, Sistem ve Tıbbi Hata ile İlgili Sağlık Haberlerinin Analizi

Yaralanma, Ölüm ve İyileşme ile İlgili Sağlık Haberlerinin Analizi

Yaralanma, ölüm ve iyileşme ile ilgili sağlık haberleri kapsamına giren: *yaralanma, ölüm ve iyileşme* değişkenlerinin sağlık haberlerinin analizi, *Grafik 10*'de gösterilmektedir. *Grafik 10*'e bakıldığında, yaralanma, ölüm ve iyileşme ile ilgili olma durumuna göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok iyileşme (%33,6) ile ilgili olduğu, en az ise yaralanma (%11,8) ile ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca sağlık haberlerinin analizi sonucu elde edilen veriler ışığında incelenen sağlık haberlerinin % 21,1'lik bir oran ile ölüm ile ilgili olduğu tespit edildi. Sağlık haberleri yapan muhabir ve gazetecilerin halk tarafından ilgi gördüğü için daha çok hastanelerde iyileşme gösteren vatandaşlarla ilgili haber yaptıklarından dolayı incelenen sağlık haberlerinin daha çok iyileşme ile ilgili sağlık haberlerinden oluştuğu düşünülmektedir.

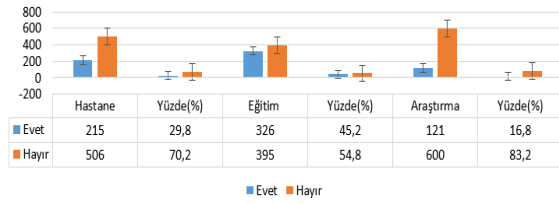

Grafik 10. Yaralanma, Ölüm ve İyileşme ile İlgili Sağlık Haberlerinin Analizi

Hastane, Eğitim ve Araştırma ile İlgili Sağlık Haberlerinin Analizi

Hastane, eğitim ve araştırma ile ilgili sağlık haberleri kapsamına giren: *hastane, eğitim ve araştırma* değişkenlerinin sağlık haberlerinin analizi, *Grafik 11*'de gösterilmektedir. *Grafik 11*'ye bakıldığında, hastane, eğitim ve araştırma ile ilgili olma durumuna göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok eğitim (%45,2) ile ilgili olduğu, en az ise araştırma (%16,8) ile ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca sağlık haberlerinin analizi sonucu elde edilen veriler ışığında incelenen sağlık haberlerinin % 29,8'lik bir oran ile hastanelerde meydana gelen durumlarla ilgili olduğu tespit edildi. İncelenen sağlık haberlerinin en çok sağlık eğitimi ile ilgili olması en az ise sağlık araştırmaları ile ilgili olmasının sağlık eğitiminin

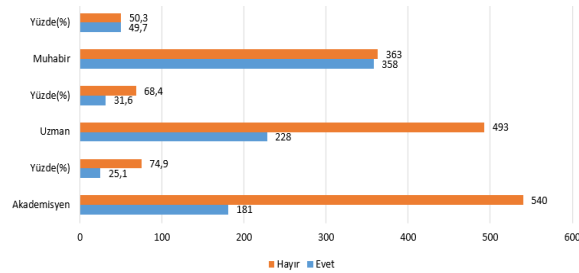
Türkiye’de son yıllarda önem kazanmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grafik 11. Hastane, Eğitim ve Araştırma ile İlgili Sağlık Haberlerinin Analizi

Haberin Kaynağına Göre Sağlık Haberlerinin Analizi

Haberin kaynağına göre sağlık haberleri kapsamına giren: akademisyen, uzman ve muhabir değişkenlerinin sağlık haberlerinin analizi, *Grafik 12*'te gösterilmektedir. *Grafik 12*'e bakıldığında, haberin kaynağına göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok muhabir (%49,7) tarafından servis edildiği, en az ise haberin yapıldığı alandaki akademisyen tarafından servis edildiği (%25,1) görülmektedir. Ayrıca sağlık haberlerinin % 31,6'lık bir oranın alanında uzman bir kişi tarafından servis edildiği tespit edildi. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gazete haberlerinin kaynağı konusunda bir standardın olmaması ve çoğu zaman sağlık haberlerinin reyting kaygısı ile yapılıyor olması gibi nedenlerden dolayı incelenen sağlık haberlerinin daha çok gazete muhabirleri kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

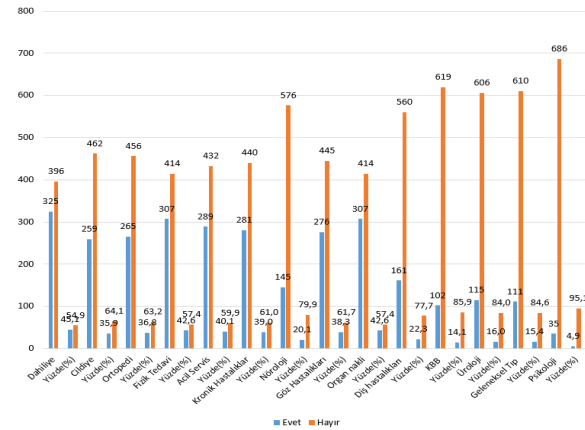

Grafik 12. Haberin Kaynağına Göre Sağlık Haberlerinin Analizi

Tıp Dalına Göre Sağlık Haberlerinin Analizi

Tıp dalına göre sağlık haberleri kapsamına giren: dâhiliye, cildiye, ortopedi, fizik tedavi, acil servis, kronik hastalıklar, nöroloji, göz hastalıkları, organ nakli, diş hastalıkları, KBB, üroloji ve geleneksel tıp değişkenlerinin sağlık haberlerinin analizi, *Grafik 13*'te gösterilmektedir. *Grafik 13*'e bakıldığında, tıp dalına göre sağlık haberleri kategorisi altında incelenen sağlık haberlerinin, en çok dâhiliye (%45,1) ile ilgili olduğu, en az ise psikoloji (%4,9) ile ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalışma kapsamında incelenen sağlık haberlerinin % 42,6'lık bir oranın fizik tedavi ile ilgili

olduğu, % 42,6'lık bir oranının organ nakli ile ilgili olduğu ve % 40,1'lik bir oranın da acil sağlık hizmetleri ile ilgili olduğu tespit edildi.

Grafik 13. Tıp Dalına Göre Sağlık Haberlerinin Analizi

TARTIŞMA VE SONUÇ

Mevcut gelişim ve değişim sonucunda bile günümüzde 21. yüzyılın en önemli dış bilgi kaynaklarından birisi olma durumunu koruyan gazeteler, dijital habercilikle birlikte eski gücünü kısmen kaybetmiş olsa da hala en önemli dış bilgi kaynağı olarak kitlelere haber sağlayan yazılı basın yayın materyali olarak ilk sıralarda yer almaktadır.

Huang vd. tarafından 3,5 milyon haberin analizinin yapıldığı 1996/1997, 2008 ve 2016 yıllarını baz alan üçer yıllık dönemdeki bu analizlerin sonuçlarına göre, hastalık ve tıbbi durumlara değinen haber makalelerinin yüzdesi üçer yıllık dönem için sırasıyla; % 0,44, % 0,57 ve % 0,81'dir. Buna göre gazetelerde sağlıkla ilgili haber oranının kademeli olarak artış gösterdiği görülmektedir. Bu da, halkın sağlık haberlerine olan ilgisinin 1996 yılından bu yana arttığını göstermektedir. Bu haberlerde, malign neoplazm gibi bazı hastalıklar (% 34), diğer bulaşıcı hastalıklar (% 20) ve influenza (% 11) en çok haberlerde yer alan hastalıkları temsil etmektedir. 226 hastalık ve tıbbi durum ile ilgili (% 97,8) nötr veya olumsuz duygulara yer verildiği tespit edilmiştir (17).

Toplumun sağlık statüsünü çift yönlü (olumlu-olumsuz) olarak etkileme potansiyeline sahip olan yazılı medya türlerinden biri olan gazeteler, toplumun büyük bir kesiminin sağlığı ile ilgili bilgi aldığı önemli dış bilgi kaynaklarından biri olduğundan dolayı bu konunun toplumun sağlık statüsünü etkilemesi açısından çok önemli olduğu söylenebilir. Sağlık haberlerinin, sağlık profesyonelleri ile toplum arasında var olduğu düşünülen bilgi asimetrisinin kısmen de olsa ortadan kaldırılmasında payı olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca

sağlık haberleri, sadece günlük hayatımızı etkilemekle kalmaz, aynı zamanda kamu politikalarını etkileyerek siyasette de önemli bir rol oynar (17).

Halkın sağlığı için başvurduğu dış bilgi kaynaklarından olan sağlık haberlerinde, daha çok hangi sağlık dalı ile ilgili haberlerin sunulduğu, sunulan sağlık haberlerinin kimler tarafından hazırlandığı, hazırlanan sağlık haberlerinin gerekli etik kurallara göre sunulup sunulmadığı merak edilmesi gereken önemli tartışma konuları olarak karşımızda durmaktadır.

Bu konu ile ilgili Damlapınar ve Işık tarafından yapılan ve 528 gazete haberini kapsayan bir çalışma sonucunda; haberlerin yüzde 14,4'ü skandal içerikli olaylar (tıbbi hata vb), yüzde 12,1'i sağlıklı yaşam, yüzde 9,8'i beslenme ve kilo sorunları, yüzde 7,2'si ana ve çocuk sağlığı, yüzde 7,2'si tıbbi yenilik, yüzde 7'si alternatif tıp, yüzde 7'si kanser, yüzde 5,7'si sağlık politikaları, yüzde 5,7'si cinsellik, yüzde 5,5'i halk sağlığı, yüzde 5,3'ü ruh sağlığı, yüzde 5,1'i kaza olayları, yüzde 4'ü kalp hastalıkları, yüzde 2,1'i ilaç-medikal, yüzde 1,9'u ise cilt, estetik ve güzellik *konu* kategorileri altında toplandığı tespit edilmiştir (18). Konu ile ilgili olarak Birsen ve Öztürk tarafından yapılan bir başka çalışma ise tüketim kültürü çerçevesinde medyada yer alan 54 sağlık haberinin incelendiği çalışmadır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre; diyet ve beslenme (26 haber), kronik hastalıklar (5 haber), estetik ve güzellik (16 haber), kadın hastalıkları (3 haber), sağlıklı yaşam önerileri (3 haber) ve cinsellik (1 haber) başlıkları altında kategorize edilmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre, üst sınıftan yaşam tarzını özendirecek sağlık haberlerinin yapıldığı ortaya konulmuştur (19).

Sağlık haberleri halkın kararlarını etkileme potansiyeline sahiptir. Bu anlamda Broune'us vd.'nin İsveç'te satılan Xenical isimli anti-obezite ilacı ve basında çıkan haberler arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmaya göre, basında çıkan haberlerin kapsamı ve ilacın satışı arasında nedensel bir ilişkiyi ayırt etmenin tam olarak mümkün olmadığı ancak ilacın lansmanı öncesinde ve sırasında basılan çok sayıda pozitif gazete makalesinin, Xenical'in kamu bilincini büyük ölçüde artırdığını ve böylece satışları teşvik ettiğini söylemenin daha güvenli olduğunun söylenebileceği ifade edilmektedir (20).

Sağlık haberlerinin kadın sağlığının gelişip yaygınlaşmasında etkili olduğunu gösteren ve Özbaş ve Özkan tarafından bir çalışmaya göre, kadın sağlığının geliştirilmesinde medyanın önemli bir rolünün olduğu ve kadın sağlığının geliştirilmesinde çok etkili olabilecek medyanın doğru şekilde kullanımın desteklenmesi, sağlık haberlerinin kalitesinin ve çeşitliliğinin artırılması konularında hem sağlık hem de medya çalışanlarına önemli görevler düştüğü ifade edilmektedir (7).

Sağlık haberlerinin içerik analizi ile ilgili yürütülmüş olan bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında bazı tartışmaların kısmen de olsa sonuçlanabileceği, bazı tartışmaların ise daha da gündemde yer alması olasıdır.

Bu çalışma sonuçlarının tek başına bazı problemlere kesin çözüm getirmesi olası değildir. Ancak bu konu ile ilgili farklı tarihleri kapsayan daha farklı çalışmalar yapılarak elde edilen bütün sonuçların birlikte var olan sorunlara çözüm getirilebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda gelecekte farklı araştırmaların bu konu ile ilgili olarak farklı araştırmalar yürütmesi gerektiği önerilmektedir. Aynı şekilde ileri araştırmalar için araştırmacıların farklı zamanları kapsayan araştırmalar yaparak karşılaştırmalar yapması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Barry CL, Busch SH. (2010). News coverage of FDA warnings on pediatric antidepressant use and suicidality. *Pediatrics*.125:88e95.
2. Entwistle V. (1995). Reporting research in medical journals and newspapers. 310:920e3
3. Hargreaves I, Lewis J, Speers T. (2003). Towards a better map: science, the public and the media. Swindon: Economic and Social Research Council.
4. Bartlett C, Sterne J, Egger M. (2002). What is newsworthy? Longitudinal study of the reporting of medical research in two British newspapers. 325:81e4.
5. Karakuş, Esra. (2013). Gazetelerdeki Sağlık Haberleri: Yaşamın Tıbbileştirilmesi, Sağlığın Bireyselleşmesi ve Tüketim Üçgeninde Kadın. Yüksek lisans tezi. Sosyal bilimler enstitüsü. Dumlupınar üniversitesi, Kütahya.
6. Kumbasar, Banu. (2006). İstanbul'da Yayımlanan Gazetelerde Sağlık Haberleri. Yüksek lisans tezi. Sosyal bilimler enstitüsü. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
7. Özbaş, S., ve Özkan, S. (2010). Kadın sağlığını geliştirmede medyanın kullanımı ve etkisi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(5), 541-546.
8. Hernandez JF, Mantel-Teeuwisse AK, Van Thiel GJ, et al. (2012). 10-year analysis of the effects of media coverage of regulatory warnings on antidepressant use in The Netherlands and UK. *Plos One*. 7:e45515.
9. Williams D, Kelly A, Feely J. (2000). Influence of media and regulatory changes on prescribing of Cotrimoxazole and Trimethoprim in Ireland. *Pharmacoepidem Dr S*. 9:313e317.
10. Song, H., Omori, K., Kim, J., Tenzek, K. E., Hawkins, J. M., Lin, W.-Y., Jung, J. Y. (2016). Trusting social media as a source of health information: Online surveys comparing the United States, Korea, and Hong Kong. *Journal of Medical Internet Research*, 18, e25. doi:10.2196/jmir.4193.
11. Nisan Tiraj Raporu (2018). İnternet adresi: <http://www.medyaradar.com/tirajlar>. Erişim Tarihi: 28.04.2018.
12. IBM Corp. Released (2017). IBM SPSS Statistics for Windows, Version 25.0. Armonk, NY: IBM Corp.
13. Hülür, B. A. (2016). Sağlık iletişimi, Medya ve Etik: Bir Sağlık Haberinin Analizi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, s.155-178.
14. Hosseini Shokouh, S. M., Arab, M., Emamgholipour, S., Rashidian, A., Montazeri, A. ve Zaboli, R. (2017). Conceptual Models of Social Determinants of Health: A Narrative Review. *Iran J Public Health*, Vol. 46, No. 4, pp.435-446.
15. Şengül, H., Çınar, F., Çapar, H., Bulut, A. ve Çakmak, C. (2017). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin E-sağlık Okuryazarlığı ve İnternet Kullanımına Yönelik Tutumları: Bir Vakıf Üniversitesi Örneği. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, Cilt: 4, Sayı: 5, ss.1277-1287.

16. Bilir, N. (2006). Değişen Sağlık Örüntülerinde Halk Sağlığı Çalışanlarının Rolü: Kronik Hastalıklar ve Yaşlılık Sorunları. Toplum Hekimliği Bülteni, Cilt:25, Sayı:3, s.1-6.
17. Huang, M., ElTayeb, O., Zolnoori, M., & Yao, L. (2018). Public Opinions Toward Diseases: Infodemiological Study on News Media Data. Journal of medical Internet research, 20(5).
18. Damlapınar, Z., & Umut, I. Ş. I. K. (2017). Sağlık İçerikli Basın Haberleri ve Çocuğa Yaklaşımı: Bir İçerik Analizi. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 5(1), 373-398.
19. Birsen, Ö., ve Öztürk, A. G. Ş. Y. (2011). Tüketim Kültürü Çerçevesinden Sağlık Haberleri. Akademik Bakış Dergisi, (26).
20. Brounéus, F., Dahlin, A., & Beermann, B. (2005). Press coverage and sales of Xenical in Sweden, 1998–2000. European journal of clinical pharmacology, 61(4), 285-289.